

ПРОБЛЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОВЖИВАННЮ ПРИ ОБІГУ АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ ТА ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ

PROBLEMS OF PREVENTING ABUSE OF ALCOHOL AND TOBACCO PRODUCTS

Кобильнік Д.А., д.ю.н.,
доцент кафедри податкового права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Горбачевська Д.В., студентка IV курсу факультету прокуратури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Кравець Л.О., студентка V курсу факультету прокуратури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Регулювання обігу підакцизних товарів завжди займало чільне місце в податковій системі, адже відповідна ніша значним чином наповнює державний бюджет. У такому разі порушення платниками податків встановленого порядку виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального завдає шкоди державі та створює дисбаланс на ринку послуг. У свою чергу така ситуація негативно відображається на економіці країни та відповідно на рівні життя її громадян.

Слід відзначити, що регулювання обігу підакцизних товарів є недосконалим та викликає багато складнощів. Це пов'язано з тим, що Закон України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від 19.12.1995 №481/95-ВР має достатньо заплутану структуру та, на жаль, велику кількість прогалин, якими суб'єкти господарювання вдало користуються.

Як відомо, наповнення державного бюджету відбувається за допомогою сплати різних видів податків: податок з доходів фізичних осіб, податок на прибуток, податок на майно, акцизний податок, податок на додану вартість та акцизи т. д. Зокрема, проаналізована проблематика стосується акцизного податку, а також платників податків, що його сплачують, перебуваючи на спрощеній системі оподаткування. У даній статті буде відображено певну неузгодженість у регулюванні обігу підакцизних товарів між Податковим кодексом України та профільним Законом України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від 19.12.1995 №481/95-ВР.

Таким чином, обраний напрямок дослідження є актуальним, своєчасним, зважаючи на кризову ситуацію в країні, оскільки питання наповнення державного бюджету наразі постає достатньо гостро.

Ключові слова: податки, акцизний податок, ліцензія, підакцизні товари, платник податків.

Regulation of the circulation of excisable goods has always been a key part of the tax system, as this niche contributes significantly to the state budget. In this case, violation by taxpayers of the established procedure for the production and circulation of ethyl alcohol, cognac and fruit alcohol, alcoholic beverages, tobacco products, liquids used in electronic cigarettes and fuel causes damage to the state and creates an imbalance in the service market. In turn, this situation has a negative impact on the country's economy and, accordingly, on the living standards of its citizens.

It should be noted that the current regulation of the circulation of excisable goods is imperfect and causes many difficulties. This is due to the fact that the Law of Ukraine «On State Regulation of Production and Circulation of Ethyl Alcohol, Cognac and Fruit Alcohol, Alcoholic Beverages, Tobacco Products, Liquids Used in Electronic Cigarettes and Fuel» of 19.12.1995 №481/95-BP has a rather complicated structure and, unfortunately, a large number of gaps that are successfully exploited by business entities.

It is well known that the state budget is filled by paying various types of taxes: personal income tax, corporate income tax, property tax, excise tax, sales tax, etc. In particular, the issues I have analyzed are directly related to the excise tax, as well as to taxpayers under the simplified taxation system. This article will reflect a certain inconsistency in the regulation of the circulation of excisable goods between the Tax Code of Ukraine and the relevant Law of Ukraine «On State Regulation of Production and Circulation of Ethyl Alcohol, Cognac and Fruit Alcohol, Alcoholic Beverages, Tobacco Products, Liquids Used in Electronic Cigarettes and Fuel» of 19.12.1995 №481/95-BP.

Thus, the topic I have chosen is undoubtedly relevant, given the crisis situation in the country, as the issue of filling the state budget is currently quite acute.

Key words: taxes, excise tax, license, excisable goods, taxpayer.

Проблема сплати податків існує повсякчас, адже більшою мірою платники податків ладні вдатися до будь-яких хитрощів, аби хоч трішки зменшити власне податкове навантаження. При цьому недобросовісні суб'єкти господарювання завжди ігнорують той факт, що податки є основою наповнення державного бюджету, через що в подальшому страждають і вони самі. У даній статті ми торкнемося такого важливого напрямку як регулювання обігу підакцизних товарів та нормативно-правової бази, яка його врегулює. Проте перед цим проаналізуємо важливість сплати податків, їх види та сутність безпосередньо акцизного податку.

Як вже було зазначено раніше, податки становлять основу наповнення державного бюджету країни. Вони, так би мовити, є стабільною опорою економіки. У такому разі втрата відповідних надходжень досить негативно відобра-

жається на економічній системі держави та вносить дисбаланс у розвиток ринку послуг.

Стягуючи частину доходів, що були отримані в результаті провадження господарської діяльності підприємцями і громадянами, органи державної влади забезпечують їх більш ефективний розподіл для задоволення потреб суспільства, і на цій основі досягає збільшення соціального благополуччя [1].

Податки – це обов'язкові платежі, що стягуються державою з доходів або майна юридичних або фізичних осіб [2]. Зокрема, Податковий кодекс України (далі – ПК України) вирізняє загальнодержавні та місцеві податки та збори.

Так, до загальнодержавних належать податки та збори, що встановлені ст. 9 ПК і є обов'язковими до сплати на усій території України, крім випадків, передбачених цим Кодексом.

У свою чергу до місцевих належать податки та збори, що встановлені відповідно до переліку ст. 10 ПК і в межах граничних розмірів ставок, визначених цим Кодексом, рішеннями сільських, селищних, міських рад у межах їх повноважень і є обов'язковими до сплати на території відповідних територіальних громад [3].

Відштовхуючись від відповідної класифікації державною встановлено наступні види податків і зборів. До загальнодержавних податків належать: податок на прибуток підприємств; податок на доходи фізичних осіб; податок на додану вартість; акцизний податок; екологічний податок; рентна плата; мито. До складу місцевих податків належать податок на майно та єдиний податок [3].

Акцизні податки є одним з небагатьох важелів, за допомогою яких держава може впливати на економічні процеси в суспільстві. При цьому вдосконалення оподаткування у сфері регулювання обігу підакцизних товарів може стати однією з найважливіших передумов покращення економічної ситуації та наповнення державного бюджету.

Акцизний податок є непрямим податком на споживання окремих видів товарів (продукції), визначених ПК України як підакцизні, що включається до ціни таких товарів (продукції) [3]. Це один із найризикованіших платежів з погляду його впливу на податкові надходження, що пов'язано як з особливостями використання специфічних інструментів державного регулювання ринку підакцизних товарів, так і з частими змінами профільного законодавства, що відповідає за формування та реалізацію акцизної політики [4, с. 4].

По суті, держава за стабільної загальної цінової рівноваги може регулювати попит і пропозицію підакцизних товарів, однак через складнощі у створенні ефективного правового регулювання, у зв'язку із частими змінами законодавства, та мінливістю даного податку, досягнути цього вкрай важко.

Закон України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від 19.12.1995 № 481/95-ВР (далі – Закон України № 481/95-ВР) визначає основні засади державної політики щодо регулювання виробництва, експорту, імпорту, оптової і роздрібною торгівлі спиртом етиловим, коньячним і плодовим та зерновим дистилятом, спиртом етиловим ректифікованим виноградним, спиртом етиловим ректифікованим плодовим, дистилятом виноградним спиртовим, спиртом-сирцем плодовим, біоетанолом, алкогольними напоями, тютюновими виробами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, та паливом, забезпечення їх високої якості та захисту здоров'я громадян, а також посилення боротьби з незаконним виробництвом та обігом алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального на території України [5].

Як вже було раніше зазначено, то відповідний закон має достатньо складну структуру та, на жаль, безліч прогалин. Навіть відкривши текст самого закону можна неозброєним оком помітити, що у ньому не існує чіткого розподілу по видах підакцизних товарів. Інформація у законі подається суцільним текстом, де змішана інформація по всіх видах підакцизної продукції. Набагато зручніше та зрозуміліше було б зробити чіткий розподіл по категоріях, що виокремлені в самі назви закону, а саме:

- 1) спирт етиловий, коньячний і плодовий;
- 2) алкогольні напої;
- 3) тютюнові вироби та рідини, що використовуються в електронних сигаретах;
- 4) пальне.

Повертаючись до прогалин у відповідному законі хотілося б відзначити, що такою недосконалістю право-

вого регулювання обігу підакцизних товарів часто користуються недобросовісні платники податків, намагаючись полегшити собі податкове навантаження. Такими діями вони наносять значну шкоду державному бюджету та економіці країни. У такому разі постає низка проблем при запобіганні зловживанню при обігу підакцизної продукції. Зокрема, нам хотілося б акцентувати увагу на наступній ситуації.

Проблематика, яку ми розглянули стосується обігу саме алкогольних напоїв та тютюнових виробів. Так, склалася ситуація, що підприємцям на спрощеній системі оподаткування з алкогольних напоїв можна торгувати лише пивом і столовим вином. Торгівля іншими видами алкоголю та сигаретами під заборону [6].

Перше, що спадає на думку при ознайомленні з відповідною інформацією, це перевірити її відповідність у профільному законі, що регулює ліцензування алкогольних напоїв та тютюнових виробів. Звертаючись до тексту Закону України № 481/95-ВР ми не знайдемо жодної згадки про це. Натомість ПК України дійсно встановлює відповідне обмеження. Так, відповідно до пп. 3 пп. 291.5.1 п. 291.5 ст. 291 Розділу XIV Глави 1 Податкового кодексу України встановлено, що не можуть бути платниками єдиного податку першої – третьої груп: суб'єкти господарювання (юридичні особи та фізичні особи – підприємці), які здійснюють:

3) виробництво, експорт, імпорт, продаж підакцизних товарів (крім роздрібною продажу паливно-мастильних матеріалів в ємностях до 20 літрів та діяльності фізичних осіб, пов'язаної з роздрібною продажем пива, сидру, пері (без додання спирту) та столових вин).

Як бачимо, то лише норми ПК України містять виняток для платників податку, що перебувають на спрощеній системі оподаткування, у вигляді дозволу на роздрібний продаж пива, сидру, пері (без додання спирту) та столових вин. У такому разі стає незрозумілим, чому профільним законом досі не врегульовано дане питання.

Водночас, щоб продавати пиво, платникам єдиного податку потрібно отримати алкогольну ліцензію. Натомість для роздрібною торгівлі столовим вином така ліцензія не потрібна (абз. 20 ст. 15 Закону України № 481/95-ВР, лист ДФС № 24600) [5; 7]. Основна проблематика полягає у видачі ліцензії на пиво, оскільки Законом України № 481/95-ВР такої ліцензії прямо не передбачено, а тому не передбачено чіткої форми такої ліцензії. Зазвичай вона має наступну назву: «Ліцензія на роздрібною торгівлю алкогольними напоями (пиво)». Це викликає певні труднощі, оскільки з назви чітко не зрозуміло чи така ліцензія видана виключно на реалізацію пива, чи на реалізацію алкогольних напоїв з пивом включно.

Також, щоб торгувати алкоголем у роздріб, платнику потрібно зареєструвати відповідні коди КВЕД: 47.11, 47.25. Ці КВЕДи передбачають і торгівлю сигаретами, тому платникам єдиного податку при реєстрації цих кодів окремо треба дописати «крім торгівлі тютюновими виробами» [6]. Це також є проблемою, оскільки зазвичай при реєстрації КВЕДів платникам єдиного податку не роблять відповідну позначку в ЄДРПОУ.

Таким чином, усе це викликає труднощі на практиці, особливо при проведенні податкових перевірок та вирішенні спору в судовому порядку між платником податку та органом Державної податкової служби.

Отже, підсумовуючи все вищевикладене можна зробити висновок про те, що існуюча нормативно-правова база, що регулює обіг підакцизних товарів є недостатньою та містить низку прогалин, якими в подальшому на власну користь використовують платники податків. Неузгодженість Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від

19.12.1995 № 481/95-ВР та Податкового кодексу України породжує правову невизначеність, яка призводить до надмірного навантаження на податкові органи та в подальшому на судову систему. Тим паче, акцизний податок слу-

гує одним із основних джерел надходжень до державного бюджету, а тому належне регулювання обігу підакцизних товарів має бути одним із пріоритетних напрямів для вдосконалення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гетьман О. Гальма економічного зростання. *Дзеркало тижня* : веб-сайт. 2020. URL: https://zn.ua/ukr/macrolevel/galma-ekonomichnogo-zrostannya-339315_.html.
2. Словник основних термінів. *Державна податкова служба України* : веб-сайт. 2023. URL: <https://tax.gov.ua/korisni-posilannya/slovník>.
3. Податковий кодекс України : Закон України, Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#top>.
4. Тучак Т. В., Шейко Н. М. Адміністрування акцизного податку у контексті його фіскальної ефективності. *Економіка та суспільство: облік і оподаткування*. Випуск № 43. 2022. С. 1–7. URL: <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1747/1683>
5. Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального : Закон України від 19.12.1995 № 481/95-ВР. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/481/95-%D0%B2%D1%80#top>.
6. Платникам єдиного податку про отримання ліцензії на продаж пива. *Державна податкова служба України* : веб-сайт. 2023. URL: <https://cv.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-391189.html>.
7. Лист ДФС від 15.11.2016 № 24600/6/99-95-42-01-15. *Державна податкова служба України* : веб-сайт. 2016. URL: <https://tax.gov.ua/baneryi/podatkovyi-konsultatsii/konsultatsii-dlya-yuridichnih-osib/70329.html>.